

Vårens spill

Av Ellen Beate Dyvi

Knepp, knepp. Klunk. Rasle rasle. Hopp. Bruse litt med fjærene. Klunk. Hopp. Det er tidligere enn grytidlig lørdag morgen. Klokken er bare 03.45. Man hører disse knepp, klunk og rasle, rasle, og aner så vidt en sort skygge, i bevegelse hit og dit. For så plutselig å gjøre et hopp. Før man hører et nytt klunk, og ser at herren finner det for godt å spankulere litt, først den ene veien og så den andre.

Nei, det er ikke en mann på vei hjem fra fest i ferd med å tømme lommelerken sin, vi beskriver. Dette er tiurleik – eller vårens vakreste eventyr, for Oddvar Rolstad. Tidende er med ham ut denne natten i slutten av april, for å observere kongen blant skogsfugl. Vi er i Sigdal og ligger i skogen under en kamouflasjeduk med små kikkhull, og kan så vidt røre oss. Fuglen må ikke bli skremt. Bare hvisking er tillatt. Fredag kveld ble vi beordret i seng klokken 21. For Rolstad kan dette med timing. Vi hadde knapt sagt god natt, før vi hørte den ene store fuglen etter den andre slå seg ned i trærne rundt oss, og lage rapelyder. Da var det på tide å hvile litt både for folk og fugl, før spillet; som ganske riktig viste seg å sette i gang idet klokken nærmet seg fire. Da var vi blitt purret av Rolstad, som har egen lomme til vekkerklokken inne i soveposen. Den har kona sydd på for ham.

Hun må være tålmodig. For det er ikke mye hun ser til mannen sin når det våres i luften. Hver eneste vår, hver eneste natt i to uker, ligger han ute og observerer skogsfuglens elskovslek. Slik han har gjort det siden han var seks år gammel, da han fikk være med onkelen for første gang, i Odalen, der han vokste opp. De to årene da han hadde pliktjeneste i Hallingdal, ble det ikke så mye tiurleik, men fra og med da han fikk egen tannlegepraksis på Bøler

i 1960, ble pasientene bare møtt av en lapp på døren de to siste ukene av april: Stengt på grunn av tiurleik. Og de to sønnene hans er like besatt. Den ene har til og med tatt doktorgrad på fenomenet, langt på vei basert på farens loggførte observasjoner. Og sønnesønnene blir også med av og til, men de er ikke fullt så interessert. Et av Rolstads hjerteresukk er likevel at man lykkes i å bevare norsk natur, slik at våre etterkommere også kan få oppleve dette vårens vakreste eventyr.

Lydene vi hører er knepping, klunk, og sliping eller filing i gjentakende serier. Det er snakk om annonserings-, imponerings-, trussel-, kamp- og paringsatferd, skal vi tro doktorgradsavhandlingen.

– Det er høneuke nå, forteller Rolstad. Det betyr at røyene også er i området og kommer ned på bakken, hvis vi er heldige.

Det lysner i skogen, og vi ser og ser. Der sitter det en røy i treet, og der sitter det én. Og der, og der. Og hvor vi enn snur oss, spankulerer en hann. Minst en syv-åtte stykker til sammen. Men hun, hun bare sitter der med ryggen til og

gjør ikke mine til å la seg imponere. Den røya.

– Er røy et skjellsord for deg, Oddvar Rolstad?

– Å nei. Langt i fra, svarer han, og snakker varmt om både røy og rype. Ikke godt å vite hvilke preferanser han har.

Endelig flakser hun ned, og setter seg på bakken, og Rolstad forteller at hennes «okk, okk, okk» er musikk i hans ører. Og hannfuglene kommer styrtende fra hver sin kant. Det blir ikke så mye kamp av det denne gangen. Det ser ut som om det alt er avgjort, for hun forsvinner målbevisst bak en knaus med den ene tiuren. Dette gjentar seg. En røy kommer ned, og forsvinner bak knausen med den samme typen.

– Dette er helt vanlig. At en tiur får alle røyene. Et år opplevde jeg at det var hele 25 tiurer på en spillplass. Men det var bare én som ble stamfar til ungene som ble født det året.

Urettferdig som bare juling, altså. Som alt annet i verden.

– Hvem vinner, er det han som er størst, eller han som hopper høyest?

– Det er det ingen som har kunnet si

Oddvar Rolstad har tilbrakt 500 netter under kamuflasjen, for å observere røy (til høyre) og tiur (under til venstre). Foto: Ellen Beate Dyvi, Erlend og Oddvar Rolstad.

noe om ennå. Hvorfor den ene blir valgt. Vi ser bare at ofte er det den samme år etter år, forteller Rolstad, og fortsetter:

– Hver røy legger syv-åtte egg. Hun kan godt legge egg to ganger samme år, hvis de første blir røvet. Sytti prosent av eggene blir røvet, av rev, mår eller kråkefugl. Når kyllingene er klekket, er det nok en gang sytti prosent som blir tatt. Det vil si at av hundre egg, blir det

bare igjen ni fugl som kommer på vingene til høsten.

Det er mange lyder i skogen, og Rolstad identifiserer måltrost, rødstrupe, nøtteskrike, rødvingetrost og svartspett for oss. Vi må ikke tro at en hakkespett bare er en hakkespett. Der er det mange ulike varianter. Han er et oppkomme av kunnskap. Og selv om vi egentlig er helt stille, er det ikke så rent lite han får formidlet i form av hvissing i løpet av timene under kamuflasjen. Han er opp-tatt av mer enn tiurleik. Og har sett flere dyr enn som så. Til og med både bjørn og gaupe har han møtt i skogen. Han har vært styremedlem i Oslo og omland friluftsråd i 21 år, og var med på å starte Østmarkas venner – i protest mot forherligelsen av Nordmarka. Han er svært engasjert, og uvetting skogshogst for eksempel, kan fort gjøre ham sint. Dette er en friluftsmann av store dimensjoner. Men han er ingen jeger. – Jakt er en stygg sport som går ut på å drepe pene dyr, og dessuten noe jåleri, fnyser vår mann under teltduken. Selv returnerte han våpenet han hadde fått av forsvarer da guttene hans var små og begynte å stille

spørsmål. Det var da Oddvar Rolstad ble pasifist.

Rolstad kan ikke tenke seg noen annen måte å møte våren på enn i skogen med tiurleik. Han nærmer seg 500 netter ute. – Dette er galskap og lidenskap på en gang. Ingen netter har vært like. De kommer til spillplassen om kvelden, fra dagområdet sitt, der de gjerne har sittet og slumret under en lurvegran. Så slår de seg ned i trærne og starter spillet på morgenkvisten. Noen ganger driver de på til langt på dag. Det hele begynner rundt 15. april og toppe seg den siste uken av april, i høneuka. Så dabber det av, for så å blusse opp igjen. Et år opplevde jeg tiurleik helt til 7. juni. Dessuten kan det forekomme spill på vinteren også, forteller Rolstad, som slipper å tilbringe dagen under en lurvegran selv. Han er nemlig ikke helt villmann hele tiden de ukene spillet pågår. Han har en enkel hytte, uten strøm, og med vedfyring og utevann i Sigdal, der han søker ly og slapper av innimellom slagene. ■